

چارچوب تحلیل خطاهای زبانی در اخبار رسانه ملی:

راهکارهای برون رفت از چالش‌ها^۱

محمود افروز^۲

تاریخ دریافت: ۱۴۰۰/۰۶/۰۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۰/۱۱/۰۵

چکیده

هدف از پژوهش حاضر، طراحی چارچوب تحلیل خطاهای زبانی در اخبار رسانه ملی و بررسی راهکارهای برون رفت از این چالش‌ها است. به این منظور، اخبار بخش‌های بامدادی، ظهرگاهی و عصرگاهی اخبار رادیو جوان و رادیو ایران مابین آذرماه ۱۳۹۹ تا مرداد ۱۴۰۰ مورد بررسی قرار گرفت. چارچوب مقدماتی تحلیل داده‌های پژوهش، ترکیبی از الگوی کوردن (Corder, 1967) و موگامبی و همکاران (Mugambi et al., 2016) بود. سپس، در پژوهش حاضر گامی به سوی طراحی چارچوب تحلیل خطاهای زبانی برداشته شد. در الگوی جدید ۲۱ نوع خطای یافت شده در ۵ دسته جای می‌گیرند: خطاهای دستوری، منظورشناختی، واژگانی-معنایی، گرت‌برداری و خطاهای تلفظی. بر مبنای یافته‌های پژوهش، همه انواع ۲۱ خطا حداقل در یکی از دو شبکه رادیویی رخ داده است. استفاده از کسره اضافی یا حذف نابه‌جای کسره در هنگام تلفظ (با مجموع ۲۶٪) بیشترین خطای گویندگان بوده است. گویندگان در حوزه «دستور زبان» با کمترین چالش (۲٪)، و در حوزه «تلفظ» دچار بیشترین خطا (۶۷٪) شده‌اند. همچنین، معلوم شد که گویندگان مرد ۲۰٪ کمتر از گویندگان زن مرتکب خطا شده و گویندگان زن ۶۶٪ بیش از گویندگان مرد دچار خطاهای منظورشناختی شده‌اند. یافته مهم دیگر آن است که گویندگان مرد ۷٪ بیش از زنان به «عذرخواهی توأم با خوداصلاحی» روی آورده‌اند؛ در حالی که گویندگان زن ۱۰٪ بیش از مردان در برابر خطاها واکنشی از نوع «نادیده‌انگاری

^۱ شناسه دیجیتال (DOI): 10.22051/jlr.2022.37271.2076

^۲ استادیار گروه زبان و ادبیات انگلیسی، هیأت علمی دانشگاه اصفهان، اصفهان، ایران؛ m.afrouz@fgn.ui.ac.ir

عمدی» از خود نشان داده‌اند. بنابراین، تأثیر جنسیت گوینده در این انواع واکنش کاملاً آشکار است. در پایان، بر مبنای یافته‌ها، فقط ۵٪ کل خطاها مربوط به گویندگان اخبار ورزشی بوده و آن‌ها فقط مرتکب خطای تلفظی شده‌اند؛ به بیان دیگر، تخصصی کردن حوزه‌های خبری می‌تواند در کاهش تعداد خطاها مؤثر باشد.

واژه‌های کلیدی: خطاهای زبانی، اخبار رسانه ملی، گویندگان رادیو جوان و ایران، گرت‌برداری، خطاهای منظورشناختی

۱. مقدمه

رسانه‌های دیداری-شنیداری بر روی مردم جامعه به شدت تأثیرگذارند. هر چند ممکن است رسانه‌های دیداری به دلیل فراهم آوردن جذابیت‌های دیداری، طیف گسترده‌تری از مخاطبان را داشته باشد، ولی عواملی همچون دسترسی وسیع‌تر (مثلاً برای مسافران) و نیاز به گیرنده‌های کم‌حجم‌تر و کم‌هزینه‌تر، از نقاط قوت رسانه‌های شنیداری است.

اخبار همواره جزء پر مخاطب‌ترین بخش‌های رسانه ملی بوده‌است. در این زمینه، عوامل بسیاری در جذب مخاطب تأثیرگذار است: محتوای خبر (از جنبه صداقت در بیان برای جلب اعتماد مخاطب؛ حفظ بی‌طرفی، دست‌کم در ظاهر)؛ زمان خبررسانی (اعلام خبر پیش از دیگر رسانه‌ها)؛ شیوه بیان (روان خوانی و درست خوانی)؛ گوینده خبر (چهره؛ صدا)، و موارد مشابه. هر چند محتوای خبر و مقوله «اعتماد» متغییری بنیادین برای «اثرسنجی رسانه» است (Tsfati, 2003, p. 162)، شیوه بیان اخبار نیز تأثیر شگرفی در جذب مخاطب دارد. از میان عوامل مورد اشاره، مقاله حاضر به بررسی درست خوانی گویندگان خبر اختصاص یافته‌است.

هر زمان که پاره گفته «اشتباه گوینده خبر» به گوشمان می‌رسد، ناخودآگاه ممکن است جمله «به سفر قطر کرد» به ذهن مان خطور کند. پاره گفتاری که گوینده آن سال‌ها با کمترین اشتباه در رسانه‌ها خبر خوانده بود، ولی برخی از مخاطبان، تمام آن چند دهه گویندگی عالی را فراموش کرده و ایشان را فقط با همان اشتباه به یاد می‌آورند. اشتباه اغلب غیر آگاهانه، کاملاً سهوی و بی‌تکرار است و خود فرد به راحتی به آن پی می‌برد؛ در حالی که خطا معمولاً با تکرار همراه است و گاهی از دید فرد خطاکننده یا حتی طیفی از مخاطبان پنهان می‌ماند.^۱

ماندگاری خطا یا اشتباهات گویندگان در ذهن مخاطب، یکی از دلایل اهمیت بررسی و به دنبال آن، یافتن راه‌حل برای پرهیز از تداوم و تکرار خطاهایی است که قابل پیشگیری باشند. ولی

^۱ در پژوهش حاضر میان دو مفهوم خطا (error) و اشتباه (mistake) تفکیک قائل نشده و همگی در یک گروه بررسی شده‌است.

دلیل مهم تر آن است که اگر آسیب شناسی این حوزه و تمرکز بر راه حل نادیده گرفته شود، مخاطب کم کم احساس خواهد کرد که به وی بی احترامی می شود؛ اعتمادش از رسانه مورد نظر از بین رفته یا کاهش می یابد و به دنبال خبر گزاره هایی می رود که در آن ها گویندگان با کمترین خطا، خبر را به شیوه ای مطلوب و روان ارائه می دهند. این خطر زمانی پررنگ می شود که سهل انگاری در از بین بردن این کاستی مانند ویروسی در سراسر رسانه ملی گسترش یابد و نوعی بی اعتنایی به خطاها، از سوی دست اندرکاران و گویندگان و حتی مردم، طبیعی انگاشته شود. در این شرایط حتی ممکن است گویندگان پرتلاش و دارای وجدان کاری که برای ارائه بی نقص خود، وقت بسیار می گذارند نیز بی انگیزه شوند.

تحلیل و بررسی روشمند نمونه های عملی می تواند به تقویت مبانی و «چارچوب های نظری» کمک فراوانی کند (Afrouz & Mollanazar, 2016, p. 75). یافته های این پژوهش می تواند (الف) به بهبود کیفی اجرای خبر رادیویی در ایران کمک کند؛ (ب) به پژوهشگران یاری کند تا با بررسی خطاهای شناسایی شده، راهکارهای برون رفت از آن ها را عمیقاً کنکاش نمایند؛ و (ج) به برنامه ریزان آموزش گویندگی کمک کند تا واحدهای درسی خاص را برای تقویت مهارت های ضروری گویندگی تدوین کنند.

هدف از مطالعه حاضر، آسیب شناسی و طراحی چارچوب تحلیل خطاهای زبانی در اخبار رسانه ملی و به دنبال آن، بررسی راهکارهای برون رفت از این دست چالش هاست. در این پژوهش، بر روی اخبار بخش های بامدادی، ظهرگاهی و عصرگاهی رادیو جوان و ایران بین آذرماه ۱۳۹۹ تا مرداد ۱۴۰۰ تمرکز شد. فایل های صوتی در تارنمای ایران صدا^۱ در دسترس بود. در طی بازه زمانی پژوهش، هم زمان اخبار شبکه های اول و دوم نیز بررسی شد و از آن جاکه تعداد داده های بخش تلویزیونی بسیار اندک بود، از بر شمردن بخش سیما صرف نظر شد و بر دو شبکه خبری پرمخاطب رادیو ایران و جوان تمرکز شد. از سوی دیگر، شبکه خبر سیما و شبکه رادیو پیام که گویندگان آن به صورت تخصصی و پیوسته بر روی اخبار تمرکز دارند، جزء پیکره پژوهشی قرار نگرفتند، زیرا قابل قیاس با دیگر شبکه ها نبوده و به اصطلاح ناهمخوان یا «heterogeneous» تلقی می شدند. پژوهشگران آتی می توانند بررسی تطبیقی خود را فقط با تمرکز بر دو شبکه مورد اشاره طراحی کنند.

به این منظور، نگارنده در پی پاسخگویی به پرسش های پیش رو است: نخست اینکه، انواع خطاهای رصد شده در خبر رادیو ایران و جوان و پراکنندگی (فراوانی و درصد فراوانی) آن ها از

^۱ radio.iranseda.ir

چه قرار است؟ به بیانی، نقاط ضعف و قوت گویندگان در کجا است و بیشتر در کدام حوزه دچار بیشترین خطا شده‌اند؟ دوم اینکه، آیا جنسیت گوینده در «تعداد» و «نوع» خطاها تأثیرگذار بوده است؟ خطاهای گویندگان بر مبنای جنسیت در دو شبکه رادیویی به چه شکل بوده است؟ سوم اینکه، پراکندگی خطاها در بخش‌های مختلف خبری چگونه است؟ به بیانی، بیشترین چالش گویندگان هر بخش چه چیزی بوده است؟ آیا تخصصی بودن گویندگی حوزه‌های خبری خاص در کاهش تعداد خطاها مؤثر بوده است؟ چهارم، در کدام شبکه رادیویی بیشترین تعداد خطا رخ داده است؟ پراکندگی انواع خطاها در هر شبکه رادیویی چگونه بوده است؟ پنجم، آیا زمان و ساعت پخش خبر عامل قابل اعتنایی در فراوانی خطاها بوده است؟ به بیانی، در کدام بخش خبری بیشترین خطا یافت شد: صبح‌گاهی، ظهرگاهی یا عصرگاهی؟ ششم، آیا طولانی بودن زمان پخش خبر در افزایش خستگی گوینده، و به دنبال آن در افزایش خطاها مؤثر بوده است؟ هفتم، واکنش گویندگان به انواع خطاها چگونه بوده است؟ هشتم، تا چه اندازه نوع واکنش گوینده رادیو ایران با جوان (یا سیاست دو شبکه) در قبال خطاها متفاوت بوده است؟ نهم، آیا جنسیت گوینده در نوع واکنش وی به خطا مؤثر بوده است؟

۲. پیشینه پژوهش

۲.۱. رسانه و خبر

اهمیت رسانه، به عنوان یکی از مجراهای اساسی اطلاع‌رسانی به مردم (Sanatifar & Jalaliandaghigh, 2018)، در سطحی است که حتی می‌تواند اهداف پیچیده‌ای مانند تغییر تدریجی فرهنگ و هویت یک جامعه را دنبال کند (Latifi Shirejini & Afrouz, 2021a). قدرت رسانه‌های دیداری-شنیداری و بازگردان این نوع متون تا اندازه‌ای است که از آن می‌توان به عنوان عاملی در «بازشکل‌دهی هویت» مخاطبان یاد کرد (Rezvani Sichani & Afrouz, 2020, p. 637) و این در حالی است که بی‌توجهی به تولیدات رسانه‌ها، به ویژه اخبار، سبب «بروز تغییرات اجتماعی ناخواسته و ناملموس می‌شود» (Mohammadzamani et al., 2021, p. 10).

خواه خبر را «بازنمایی رخدادها در بافت گفتمان حاکم بر جامعه» (Zabolizadeh, 2015, p. 197) یا «گزارشی عینی از واقعیت‌ها» بدانیم که «تحت تأثیر عوامل درون‌سازمانی و بیرون‌سازمانی شکل گرفته» (Abbasi, 2001, p. 41) باشد؛ آن‌چه به قطع می‌توان گفت این است که «اخبار به بخش جدایی‌ناپذیر زندگی اجتماعی تبدیل شده» (Latifi Shirejini & Afrouz, 2021b, p. 634) و خبر‌گزاری‌ها و رسانه‌های جمعی سهم خطیری در شکل‌دهی به افکار توده مردم را دارند.

۲.۲. پژوهش‌های پیشین

کاندرا (Candra, 2005) به بررسی خطاهای زبانی گویندگان رادیو در اندونزی پرداخته‌است. البته، جامعه آماری پژوهش او شامل اخبار گویانی بوده‌است که به زبان غیر مادری خود (انگلیسی) بیان خبر کرده‌اند. همچنین، بازه تحلیل خطاها در رساله وی محدود به اشتباه‌های تلفظی بوده‌است. حسنی (Hasani, 2005)، در پژوهشی جامع‌تر، به بررسی اشتباهات زبانی رخداده در برنامه‌های صدا و سیما پرداخته و از انواع خطاهای وارد شده به زبان فارسی و بازتاب یافته در رسانه ملی ایران رونمایی کرده‌است. بر مبنای یافته‌ها، کل خطاها در سه گروه قابل دسته‌بندی اند: (الف) خطاهای معنایی و دستوری، (ب) خطاهای تلفظی برای نمونه در تلفظ واژه‌های فارسی، حدیث‌های عربی، و یا ضرب‌المثل‌ها. (ج) خطاهای عروضی در هنگام خواندن اشعار فارسی. بازه پژوهش وی مشتمل بر طیفی از برنامه‌های رادیو تلویزیونی بود و بررسی وی عمیق و تمرکز یافته نبوده‌است. از طرفی، انتظار می‌رفت به جای اینکه فقط نمونه‌هایی از انواع خطاها را به نمایش گذارد، یافته‌هایی منسجم و مباحثی ارائه دهد که دربرگیرنده تحلیل دقیق کمی و آماری گسترده باشد. از سوی دیگر، داده‌ها شامل اخبار نبودند.

اکبری و خیرآبادی (Akbari & Kheirabadi, 2015) در سه سطح «دستوری»، «واژگانی» و «املایی-نگارشی»، به تحلیل خطاهای متداول در تارنمای سه رسانه خبری بسیار پرمخاطب ایران به نام «الف»، «عصر ایران» و «تابناک» پرداخته‌اند. بر مبنای یافته‌های آن‌ها، در سطح دستوری و واژگانی، پژوهشگران به ترتیب با حذف نامتقارن افعال و حشو روبه‌رو شدند. همچنین، در سطح املایی-نگارشی، بیشترین تواتر خطاها به اشتباهات تایپی و به کار نگرفتن علائم نگارشی باز می‌گردد.

مواکیمی و همکاران (Mugambi et al., 2016, p. 174) به واکاوی «خطاهای متداول در رسانه‌های گروهی کنیا» پرداخته‌اند. آن‌ها داده‌های مورد بررسی خود را به طور ویژه از ۳۷ خبر از دو شبکه رادیویی گزینش کرده‌اند. پژوهشگران پس از استخراج خطاها، آن‌ها را با الگوگیری از چارچوب کوردنر (Corder, 1967) و ارتقاء این مدل، در پنج گروه (دستوری، املایی، واژگانی، معنایی و منظورشناختی) دسته‌بندی کردند. در نهایت آن‌ها با آورده نمونه‌ها و ارائه راهکارهایی، کوشیدند تا از تکرار خطاهای ارتكابی پرهیز شود. هرچند، پیشنهادات آن‌ها به شیوه‌ای کاملاً تجویزی^۱ ارائه شده بود. با این وجود، در مراحل ابتدایی پژوهش فعلی از این الگو استفاده کرده و، به کمک داده‌ها، در راستای به‌روز رسانی و ویژه‌سازی آن گام‌هایی برداشته‌است. هر چند نبود

^۱ prescriptive

تحلیل عمیق کمی داده‌ها و بررسی عواملی چون جنسیت گویندگان، قیاس شبکه‌ها از جنبه نوع و میزان خطا و همچنین بررسی واکنش گویندگان بر حسب جنسیت و شبکه خبری و انواع خطاهای ارتكابی، در مقاله موگامبی و همکاران (Mugambi et al., 2016) کاملاً آشکار بود.

همان گونه که از مجموع پژوهش‌های مرور شده آشکار گردید، هیچ اثری با عنوان تحلیل خطاهای زبانی اخبار رادیو در رسانه ملی با هدف آسیب‌شناسی، طراحی چارچوب تحلیل خطاهای زبانی و بررسی راه حل‌ها تاکنون انجام نگرفته‌است. مقاله حاضر با هدف پر کردن خلاء پژوهشی مورد نظر به نگارش درآمد.

۳. روش‌شناسی پژوهش

۳.۱. پیکره و روش انجام پژوهش

در این پژوهش از روش تحلیل محتوا^۱ استفاده شده‌است. در روش تحلیل محتوا، متون هدف در گام نخست گزینش شده، سپس بر اساس الگوها و «دسته‌بندی‌های موجود» طبقه‌بندی و تحلیل می‌شوند تا یک «نظریه» خاص بررسی و کارآمدی الگوی اولیه آزموده شود (Cohen et al., 2007, p. 476). بخش‌های بامدادی، ظهرگاهی و عصرگاهی اخبار رادیو ایران و رادیو جوان بین آذرماه ۱۳۹۹ تا مرداد ۱۴۰۰، جامعه آماری این پژوهش را شامل می‌شوند. بخش بامدادی رادیو ایران معمولاً بین ساعت‌های ۷:۱۰ الی ۸:۰۰ و ۸:۳۰ الی ۹:۳۰ می‌شوند. بخش بامدادی اخبار رادیو جوان از ساعت ۸:۳۰ آغاز و تا قبل از ۹ به پایان می‌رسد. اخبار بخش ظهرگاهی و عصرگاهی این شبکه نیز به ترتیب در ساعت‌های ۱۳:۳۰ و ۱۸:۳۰ آغاز و غالباً تا ساعت ۱۴ و ۱۹ ادامه می‌یابد.

پژوهش حاضر به روش ترکیبی (کیفی-کمی) انجام شده‌است. با توجه به اینکه در پژوهش کیفی، میزان اشباع و تکرار، معیار کفایت است، پس از گزینش اخباری از بازه زمانی مورد اشاره، اطلاعات به اندازه اشباع رسید و به سبب رسیدن به خطاهای تکراری توسط گویندگان، گردآوری داده‌ها متوقف شد. در بخش (۴.۲)، آمار خطاها با شاخصه‌های گوناگون ارائه و مورد بررسی کمی قرار گرفته‌است.

برای انجام پژوهش، گام‌های زیر به ترتیب برداشته شد: شنیدن زنده اخبار؛ ردیابی خطا؛ یادداشت زمان؛ دریافت فایل صوتی از تارنمای ایران صدا؛ نگارش بخش مورد نظر از فایل صوتی؛ دسته‌بندی خطاها؛ ارائه داده‌ها در جدول‌ها و تصاویر؛ بسامد یابی و درصدیابی خطاها و واکنش‌ها؛

^۱ content analysis

و در پایان، نتیجه گیری و ارائه راهکارها و پیشنهادات.

۲.۳. مبانی نظری پژوهش

چارچوب مقدماتی به کار رفته در تحلیل داده‌های مقاله حاضر بر مبنای ترکیبی از الگوی کوردن (Corder, 1967) و موگامبی و دیگران (Mugambi et al., 2016) است. پژوهشگران خطاها را در پنج سطح دسته‌بندی کرده‌اند: خطاهای دستوری، املائی، منظورشناختی، واژگانی و معنایی. هر متن (شفاهی یا مکتوب) دارای دو جنبه صوری و محتوایی است که در پنج سطح یادشده، هم جنبه صوری و هم جنبه محتوایی در نظر گرفته شده است (Afrouz, 2021d).

الف) «خطاهای دستوری^۱»: «حذف واژگان مهم»، «کاربرد نادرست صفت» (از جنبه موقعیت و ترتیب اجزاء در جمله)، «استفاده از حروف اضافه نادرست»، و «استفاده نکردن از واژه‌ها در جایگاه دستوری درست خود در جمله» (Mugambi et al., 2016, p. 183). البته در مقاله حاضر، از آن جایی که نویسندگان خبر و گویندگان غالباً به زبان مادری خود اعلام خبر می‌کنند، بروز اشکالات دستوری به ندرت یافت می‌شود.

ب) «خطاهای املائی^۲»: حذف برخی حروف صدادار؛ جداخوانی یک واژه مرکب؛ سرهم خوانی اشتباه دو واژه جدا از هم؛ چینش نادرست حروف صدادار درون یک واژه. این نوع خطاها اغلب ناشی از ضعف در نگارش خبر (به وسیله تحریریه)، یا مرور نکردن کردن خبر (تبه وسیله گوینده) پیش از اجرا است (Mugambi et al., 2016, p. 184). به بیانی، ریشه‌یابی دقیق فردی که عامل اصلی ارتکاب خطاست دشوار است، و فقط می‌توان «احتمال» داد که نویسنده خبر مسبب رخداد این خطا بوده است؛ با این وجود، همان‌گونه که گوینده دست کم یک‌بار پیش از اجرا، خبر را مرور کند، قطعاً با مشورت تحریریه مانع بروز چنین خطایی می‌شود. به هر حال، سهم گوینده در بروز چنین خطاهایی انکارناپذیر است.

ج) «خطاهای منظورشناختی^۳»: این نوع خطاها مربوط به کاربرد زبان مطابق با بافت متن است (Mugambi et al., 2016, p. 185). گاهی اوقات، نادیده‌انگاری سهوی یک واژه، پاره گفته، جمله یا سطر از متن خبر باعث از دست رفتن انسجام معنایی می‌شود، به گونه‌ای که شنونده متوجه پیام اصلی خبر نمی‌شود. گاهی، به کارگیری اصطلاحاتِ بر ساخته من-درآوردی یا تغییر واژگانی درون یک اصطلاح یا ضرب‌المثلِ جاافتاده عامل فقدان انسجام معنایی است. استفاده نادرست از

¹ grammatical errors

² spelling errors

³ pragmatic errors

واژه‌ای خاص در بخشی از جمله که باعث برداشت نادرست از منظور اصلی خیر شود، عامل دیگر بروز خطاهای منظورشناختی است. در پایان، اطناب و به‌کارگیری جمله‌های پیچیده و طولانی سبب می‌شود شنونده از درک اصل پیام درماند.

(د) «خطاهای واژگانی»^۱: شامل خطا در خواندن سرواژه یا سرنام‌ها^۲ و واژگان هم‌آوا^۳، و خطای حشو می‌شود (Mugambi et al., 2016, p. 184). البته در زبان فارسی، به سبب اعراب‌گذاری نکردن، امکان رخداد خطاهای تلفظی در خواندن واژگان هم‌نویسه^۴ (مانند: مُرد، مُرد؛ کشتی، کُشتی و موارد مشابه) بیشتر از واژگان هم‌آواست.

(ه) «خطاهای معنایی»^۵: درک نادرست معنا توسط شنونده از پیامدهای این نوع خطاهاست. ابهام^۶، تکرار و خطاهای واژگانی، به‌طور کلی، جزء این دسته به‌شمار می‌روند (Mugambi et al., 2016, p. 186).

از آن جایی که در چارچوب ترکیبی کورد و مोगامبی و همکاران (Mugambi et al., 2016) همه خطاهای «واژگانی» در دسته «معنایی» گنجانده شده‌اند، اعمال تغییراتی در دسته‌بندی جدید برای تحلیل داده‌ها، ضروری بود. بنابراین، پس از مشاهده و ردیابی تعدادی از خطاهای ناگفته در چارچوب مورد اشاره، تلاش شد دسته‌بندی جامع‌تری ارائه شود. در این چارچوب، انواع خطاها در گروه‌های زیر دسته‌بندی و شمارش شده‌اند: خطاهای دستوری؛ منظورشناختی؛ واژگانی-معنایی؛ گرت‌برداری و خطاهای تلفظی. برای روشن‌تر شدن مبحث، شرح مختصر دو دسته خطای پیوسته شده به چارچوب مोगامبی و همکاران (Mugambi et al., 2016) لازم به نظر می‌رسد:

(۱) خطاهای تلفظی: شامل تلفظ نادرست اسم‌های خاص، نواژه‌ها، تلفظ نکردن کسره‌های پیونددهنده دو واژه یا همزه، اتصال بی‌جای واژگان با کسره یا همزه، تلفظ نادرست اعداد، واژگان تقریباً مشابه و هم‌نویسه‌ها، و موارد مشابه.

(۲) گرت‌برداری: هرچند سخن گفتن از برقراری تعادل بی‌نقص در ترجمه امری گزاف است (Afrouz & Shahi, 2020; Afrouz, 2021a, 2021b)، ولی تلاش مترجم برای فاصله گرفتن از برخی فرایندها، از جمله گرت‌برداری، برای نزدیک شدن به برابرنهادهایی با درصد مقبولیت بالاتر، امری ضروری است. در ادامه، به دو نوع گرت‌برداری اشاره شده‌است: (الف) گرت‌برداری

¹ lexical errors

² acronyms

³ homophone

⁴ homographs

⁵ semantic errors

⁶ ambiguity

واژگانی: مانند واژه و پاره گفته‌هایی که عمدتاً به دلیل ترجمه تحت‌اللفظی از زبان خارجی وارد زبان فارسی شده‌اند، همچون «بی تفاوت»، «آتش گشودن»، «روی کسی حساب کردن»، «در رابطه با/ در ارتباط با» که به ترتیب، با تقلید از روی واژه‌ها و پاره گفته انگلیسی «indifferent»، «to open fire»، «(to count on somebody)»، «in relation to/ in connection with» ساخته شده و قابل جایگزینی با پاره گفته‌هایی مانند «بی‌اعتنا، بی‌توجه»، «شلیک/ تیراندازی کردن»، «اعتماد کردن»، و «درباره، پیرامون؛ در خصوص» است. (ب) گرت‌برداری دستوری: مانند کاربرد نادرست صورت‌های فرد به جای جمع (و برعکس) و یا کاربرد نادرست حروف ربط (روی هم رفته به سبب الگوبرداری نادرست از دستور زبان خارجی). به طور کلی، این نوع گرت‌برداری بسیار خطرناک بوده و بینان‌های زبان را هدف می‌گیرد و بر شیوه ساخت جمله و ترتیب اجزاء تأثیر می‌گذارد. برای نمونه، گذاشتن «اما/ ولی» بعد از نهاد، یا برخی پاره گفته‌هایی که با «این» شروع می‌شود، مانند: «کشور قطعاً دستخوش تحوّل خواهد شد و این امری است که تحقق می‌یابد». یا این ساختار معیوب که به تقلید از ساختار انگلیسی وارد زبان فارسی شده است: «نه ایران و نه عراق به دنبال تقابل نیستند» که قابل ویرایش با این دو جمله است: «نه ایران و نه عراق، هیچ کدام به دنبال تقابل نیستند»، یا «نه ایران به دنبال تقابل است و نه عراق».

۴. یافته‌های پژوهش

۴.۱. دسته‌بندی خطاها و بررسی نمونه‌ها

خطاها ابتدا در جدول (۱)، دسته‌بندی و سپس، نمونه‌هایی برای هر دسته ارائه شده است. این نمونه‌ها، داده‌های واقعی هستند و صدای ضبط‌شده و تاریخ و ثانیه و تمام اطلاعات مربوطه به‌طور مستند ارائه شده‌اند؛ ولی از آن جاکه در این پژوهش، فقط «خطا» مهم است (و نه خطاکننده) از بیان جزئیات دقیق برای هر نمونه پرهیز شد.

جدول ۱: دسته‌بندی کلی خطاها

ثبات نداشتن در تلفظ واژگان	(ب)	تلفظ نادرست اسامی لاتین (یا مکث طولانی پیش از تلفظ)	(الف)	خطای تلفظی	خطاهای زبانی	
تلفظ نادرست نوواژگان فارسی	(ت)	اغراق در حفظ تلفظ لاتین واژگان	(پ)			
اغراق در تلفظ محاوره برخی واژگان	(ج)	تلفظ گنگ یک واژه	(ث)			
جایگزینی کسره با سکون (حذف کسره)	(ح)	جایگزینی سکون با کسره (کسره اضافی)	(چ)			
جایگزینی «ه» با «ه» (همزه اضافه)	(د)	جایگزینی «ه» با «ه» (حذف همزه)	(خ)			
تیق زدن و تلفظ نادرست (خطای دید در خواندن واژگان تقریباً مشابه، هم‌نویسه‌ها و اعداد)		(ض)				
استفاده از حروف اضافه نادرست		(س)	خطای دستوری			
گرت‌برداری دستوری	(ز)	گرت‌برداری واژگانی	(ز)			خطای گرت‌برداری
حشوگویی (تکرار واژگان هم‌معنی)	(ص)	استفاده از واژگان نادرست	(ذ)			خطای واژگانی - معنایی
استفاده نکردن از معادل‌های پیشنهادی فرهنگستان		(ظ)				
خطای ایدئولوژیک در گزینه‌های واژگان مناسب	(ع)	جانداختن یک واژه کلیدی، یک عبارت یا خط از اخبار	(ط)	خطای منظورشناختی		
کاربرد اصطلاحات نامتعارف یا کاربرد نادرست پاره‌گفتارهای یکسان		(ر)				
تکرار (بلافاصله) کل گزارش خبری خوانده شده توسط گوینده قبل		(ش)		خطاهای غیرزبانی		

۴. ۱. ۱. تلفظ نادرست اسامی لاتین (یا مکث طولانی پیش از تلفظ)

تلفظ نادرست یا مکث طولانی ناشی از دانش یا تمرین ناکافی گوینده است. برای نمونه، تلفظ واژه لپ تاپ /laptāp/ به صورت «لپ تاپ» (که گاهی حتی «لب تاپ» /labtāb/ هم در بخش های دیگر شنیده شده)؛ تلفظ نادرست نام کشتی اور گیون (Ever Given) به صورت «اور گیون» /evergeven/؛ و مکث دو ثانیه ای گوینده به محض رسیدن به نام «آپارو» (معاون مدیر کل آژانس بین المللی انرژی اتمی). به طور کلی، نام های خاص ممکن است خواه از جنبه انتقال معنا و خواه از نظر شیوه تلفظ بسیار چالش برانگیز نمایانده شوند (Afrouz, 2021c).

۴. ۱. ۲. ثبات نداشتن در تلفظ واژگان

ثبات نداشتن در تلفظ واژه ها می تواند شنونده را به اشتباه بیاندازد. برای نمونه، هر چند هر دو تلفظ «جازان» /jāzān/ و «جیزان» /jīzān/ برای این استان عربستان درست است، ولی از تحریریه و گویندگان انتظار می رود فقط یک تلفظ را به کار گیرند که شنونده دچار ابهام نشود. گوینده دیگر در دو جمله گوناگون به فاصله چند ثانیه نام واکسن برکت را به دو شکل تلفظ می کند: واکسن کو ایران برکت /cov īrān-e barekat/ و کو ایران برکت /cov-o īrān barekat/ این مورد هم باید در تحریریه با صداگذاری از بین برود. بالاخره یک تلفظ مصطلح باید توسط رسانه بارها گفته شود تا در میان مردم تلفظی به صورت نادرست جا نیافتد.

۴. ۱. ۳. اغراق در حفظ تلفظ لاتین واژگان

تلفظ اغراق آمیز واژگانی مانند کنترل (با دوسکون پیاپی روی «ن» و «ت»)، برزیل (با سکون گذاری روی حرف اول) و نمونه هایی از این دست که چند سالی است رایج شده است. در علم ترجمه، طی فرایندی به نام انتقال^۱ واژگان خارجی قبل از ورود قرضی به زبان داخلی، نخست از جنبه تلفظ، طبیعی سازی^۲ می شوند و به اصطلاح، طعم چکش زبان داخلی را می چشند. پس از چکش کاری تلفظی (در اندازه ای که به راحتی توسط گویشوران بومی تلفظ شود) نوبت به فرایند تابع سازی از دستور و قواعد واژه سازی زبان داخلی است. خوشبختانه طی دهه های گذشته به خوبی این فرایند به کار گرفته شده است، به گونه ای که هیچ کس واژه «radio» را ریدیو /reidio/ تلفظ نمی کند. در واقع، رادیو /rādyo/ محصول چکش کاری تلفظی و واژگانی همچون «رادیوها» و «رادیویی»، محصول چکش کاری واژه سازی است. حتی در تلفظ نام کشورها، سالها است که

¹ transference

² normalization

برزیل را با کسره ابتدایی «ب» تلفظ می‌کنیم، ولی شوربختانه شاهدیم که طی یک دهه اخیر گویا به کلیه گویندگان دستور داده شده که به گونه‌ای تلفظ شود که با تلفظ انگلیسی آن نزدیکی بیشتری داشته باشد. در حالی که در تلفظ اسامی کشورها اساساً باید به آن چه جافتاده پای‌بند باشیم، و نیازی به تلفظ دقیق آن‌ها نیست، چه بسا ما حرف «ط» /t/ در نام فلسطین را به صورت «ت» /t/ تلفظ می‌کنیم و این، هر چند از نظر اعراب درست نیست، ولی طبق قاعده چکش‌کاری تلفظی، برای فارسی‌زبانان کاملاً درست است. به تازگی نیز در مورد واژگانی مانند ترافیک، برکزیت و موارد مشابه نیز چنین اغراق‌های نامطلوب یا الگوبرداری ناقص و نابه‌جا از تلفظ واژگان انگلیسی در تلفظ گویندگان و مجریان مشاهده می‌شود.

۴. ۱. ۴. تلفظ نادرست نوواژگان فارسی

در خبری حدوداً دو دقیقه‌ای، دقیقاً ۱۲ بار واژه پهپاد /pahpād/ (پرنده هدایت‌پذیر از دور) اشتباهی به صورت «پهباد» /pahbād/ تلفظ شد. این سرواژه جزو نوواژگان بوده و بارها به وسیله گویندگان مختلف، اشتباه، تلفظ شده است.

۴. ۱. ۵. تلفظ گنگ یک واژه

در برخی موارد، گوینده به دلیل ناتوانی در تلفظ، واژه را مبهم ادا می‌کند. برای نمونه، «با رأی دادگاه بررسی پرونده، شرکت [؟...؟... تلفظ مبهم و غیر قابل فهم]، کشتی باری...». برای جلوگیری از بروز چنین خطاهایی، کافی است گوینده فقط یک بار پیش از اعلام خبر، آن را مرور کرده باشد.

۴. ۱. ۶. اغراق در تلفظ محاوره برخی واژگان

یک نمونه از این محاوره‌گویی‌های نابه‌جا، در تلفظ نام بیماری‌های مشخصی است که نام جافتاده‌ای دارند و حتی در محاوره هم اغلب به همان صورت رسمی تلفظ می‌شوند. برای نمونه، گوینده‌ای در میان خبر رسمی علمی «پوکی استخوان» /pukiye ostoxān/ را چند بار «پوکی استخون» /pukiye ostoxūn/ تلفظ می‌کند. در واقع، برای محاوره‌گویی باید حد و مرزی در نظر گرفت. در نمونه زیر، گوینده پس از تلفظ محاوره نابه‌جا، به خوداصلاحی پرداخته است: «یارانه نقدی تیر به ازای هر نفر ۴۵۵۰۰ تومن /tūman/ [مکت] تومان /tūmān/ ساعت ۲۴ امشب به حساب سرپرستان خانوار واریز می‌شه.» محاوره‌نویسی حتی گاهی گوینده را هم به اشتباه می‌اندازد و باید تا اندازه ممکن از آن پرهیز شود. در نمونه زیر، به علت نگذاشتن ویرگول و

فصلنامه علمی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء^(س)، سال چهاردهم، شماره ۴۴، پاییز ۱۴۰۱ / ۱۵۷

محاوره نویسیِ خبر، گوینده واژه «رو» /rū/ را با تلفظ محاوره «را» /rā/، یعنی «رو» /ro/ اشتباه گرفته ولی بی‌درنگ متوجه شده و خوداصلاحی کرده است: «نسل بشر به علت تغییرات آب و هوایی تا پنج سال دیگه رو [مکث طولانی] تا پنج سال دیگه، رو به انقراض می‌ره». البته، نمونه اخیر در دسته (ض) جای می‌گیرد و فقط برای بیان اهمیت پرهیز از محاوره گوییِ نابه‌جا در این جا آورده شد.

۴. ۱. ۷. جایگزینی سکون با کسره (کسره اضافی)

در فارسی، به سبب پرهیز از صداگذاری، چنین خطاهایی اتفاق می‌افتد، هرچند وقوع آن در اخبار امری طبیعی نیست، زیرا از گوینده انتظار می‌رود پیش از اعلام خبر، تمرین و مرور داشته باشد و حتی از نویسندگان متن هم انتظار می‌رود برای به حداقل رساندن این نوع خطاها، صداگذاری کسره اضافه انجام شود و در مواردی که امکان بروز خطای کسره اضافی وجود دارد، از ویرگول استفاده شود. چند نمونه از این خطای آزاردهنده بسیار رایج در زیر آورده شده است: «قرار شد ابتدا تصمیمات کارشناسی [کسره اضافه] اتخاذ و بعداً...»؛ «در دسته ۸۷ کیلوگرم برای نخستین بار [کسره اضافه] وزنه برداری بانوان ایران را صاحب مدال جهانی کرد»؛ «مردم کانادا اعلام کرده‌اند به نشانه اعتراض [کسره اضافه] مراسم روز ملی این کشور که امروز قرار است برگزار شود را تحریم می‌کنند»؛ «که پیش از این با سیم کارت [کسره اضافه] فعال نشدند» و مواردی از این قبیل.

۴. ۱. ۸. جایگزینی کسره با سکون (حذف کسره)

مکث بی‌جا و حذف کسره نیز بسیار پشت سر هم رخ داده است. برای نمونه، «اسامی نهایی نامزدهای انتخابات [حذف کسره] شوراها شهر». در نمونه زیر، گوینده در خطای اول، کسره اضافی گذاشته و در خطای دوم، با مکث بی‌جا و حذف کسره، معنی جمله را کاملاً دگرگون کرده است: «ثب حد نصاب جدید مصرف برق در کشور با مصرف ۵۸۶۵۰ مگاوات: سخنگوی مصرف برق گفته با این میزان مصرف [کسره اضافه و سپس خوداصلاحی] مصرف، رکورد اوج بار [مکث بی‌جا: حذف کسره] تابستان پارسال شکسته شد.» شوربختانه از این دست خطاها بسیار در اخبار یافت می‌شود و در این نمونه حتی به تغییر عجیب معنی جمله می‌انجامد.

۴. ۱. ۹. جایگزینی «ه» با «ه» (حذف همزه)

هر چند این نوع خطا شیوع زیادی ندارد، ولی بی‌اهمیتی به آن می‌تواند درک جمله را چالش برانگیز کند. برای نمونه، «در این دوره از انتخابات، ده هزار شعبه [مکث بی‌جا: حذف همزه]

اخذ رأی به شعب اضافه می‌شود.»

۴. ۱. ۱۰. جایگزینی «ه» با «ة» (همزه اضافه)

این نوع خطا فراوانی چندانی نداشته‌است. یک نمونه از آن چنین است: «با مصرف روزانه یک سیب ...»

۴. ۱. ۱۱. تپق زدن و تلفظ نادرست (خطای دید در خواندن واژگان تقریباً مشابه، هم‌نویسه‌ها و اعداد)

برای نمونه، عبارت «صبر راهبری [به جای ← راهبردی]»؛ «پیکان اهدایی شاه مخلوق [به جای ← مخلوع] ایران»؛ «از برگه سوالات عسک [خوداصلاحی] عکس گرفتن و در فضای مجازی منتشر کردن»؛ «پس از کش و قوش‌ها [خوداصلاحی] کش و قوس‌های فراوان آقای سلطانی‌فر»؛ «در وسیله پُرش [خوداصلاحی] پُرش خرک هم مهدی الفتی فینالیست شد»؛ «به گفته او کلید [به جای ← کلیه] نیروگاه‌های برق کشور طبق روال در مدار تولید قرار دارند.»

۴. ۱. ۱۲. استفاده از حروف اضافه نادرست

برای نمونه کاربرد نابه‌جای حرف اضافه «به» به جای «برای»: «انتشار این گونه تصاویر با هدف تبلیغ محیط درمانی ممنوعه و اگه قرار باشه به این کار به پزشکی مجو... ببخشید ... برای این کار به پزشکی مجوز داده بشه.»

۴. ۱. ۱۳. گرت‌برداری واژگانی

در گرت‌برداری واژگانی، اجزای یک پاره گفته یا ترکیب خارجی به صورت تحت‌اللفظی ترجمه و عیناً در زبان فارسی نقل می‌شود. برای نمونه، در انگلیسی برای ماسک و عینک از فعل «wear» یا پوشیدن استفاده می‌شود و در فارسی از فعل «زدن»؛ به بیانی، عینک و ماسک را می‌زنند (نمی‌پوشند). در نمونه زیر، این نوع گرت‌برداری را می‌توان دید: «همان ماه‌های اول، سازمان بهداشت جهانی به مردمی که در معابر عمومی و بسته فعالیت دارند توصیه‌ای برای پوشیدن ماسک نداشت.» حتی فردی به جای کاربرد پاره گفته «نزدن ماسک» از «عدم پوشش ماسک» استفاده کرد که با این کار خطای کاربرد نامناسب واژه فلسفی «عدم» هم به آن افزوده شد. گاهی، اغراق در رسمی صحبت کردن یا تمایل به پرتکلف‌گویی، فرد را به دام این خطا می‌اندازد.

۴. ۱. ۱۴. گرت‌برداری دستوری

در گرت‌برداری دستوری، از الگوهای جمله‌سازی زبان‌های خارجی تقلید نابه‌جا انجام می‌پذیرد. دلیل این نابه‌جایی آن است که ساختارهای مشابه برای جمله‌سازی در زبان داخلی وجود داشته و لزومی به وارد کردن ساختارهای غریب خارجی نیست. شوربختانه این نوع گرت‌برداری ساختاری خطرناک می‌تواند شالوده‌دستور زبان را به تدریج از هم متلاشی کند. برای نمونه، در زبان فارسی واژه «اما» در آغاز جمله قرار می‌گیرد (پیش از نهاد)؛ ولی در انگلیسی می‌تواند هم پیش از نهاد و هم پس از آن قرار گیرد. نزدیک به یک دهه است که شاهد استفاده از این ساختار تقلیدی نابه‌جا در اخبار و گزارش‌های خبری هستیم. برای نمونه، «شمار مبتلایان، اما در اروپا از سطح ۲۰ میلیون نفر عبور کرده‌است».

۴. ۱. ۱۵. استفاده از واژگان نادرست

برای نمونه، دو واژه «پرداخت» و «پرداخته»، هر چند در زبان فارسی معنی متفاوتی دارند، ولی در نمونه زیر، گوینده از واژه نامناسب بهره گرفته‌است: «هزینهٔ غرامت و دستمزد مربی بلژیکی باید از بیت‌المال پرداخته بشه».

۴. ۱. ۱۶. حشوگویی (تکرار واژگان هم‌معنی)

تکرار واژه‌های هم‌معنا یا دوقلوهای هم‌معنی، منجر به زیاده‌گویی و حشوگویی شده و خستگی شنونده را در پی دارد. برای نمونه، گوینده در خبر زیر با کاربرد دو صفت «سخت و دشوار» و دو فعل «اعلام کرده و اضافه کرده» مرتکب خطای حشو شده‌است: «آقای باقری شرایط دشوار و سخت تحریم را از عوامل تأخیر در واگذاری خودروها عنوان و اعلام کرده و اضافه کرده که از ابتدای امسال تا اواخر خرداد...». حتی اگر در تحریریه هم چنین متن‌هایی نوشته شود، گوینده کارآموده با مرور پیش از اعلام خبر، قادر به ویرایش حشوگویی‌ها است.

۴. ۱. ۱۷. استفاده نکردن از معادل‌های پیشنهادی فرهنگستان

در یک زبان ممکن است واژگان فرهنگ-محوری وجود داشته باشد که یافتن معادل برای آن در زبان دیگر کاملاً چالش‌برانگیز باشد (Afrouz, 2019; Parvaz & Afrouz, 2021). واژه‌سازی توسط نهادهایی همچون فرهنگستان‌ها برای واژه‌هایی از این دست، راه حل این معادل‌پیچیده است. هر چند، فرهنگستان زبان فارسی حتی برای بسیاری از واژگان خارجی که از پیش وارد فارسی شده‌اند نیز برابر‌نهادهایی قرار داده‌است که کاربرد پیوسته آن در صدا و سیما منجر به

جافتادن این واژگان می‌شود. در نمونه زیر، گوینده باید از واژه تارنما (به جای سایت) استفاده می‌کرد: «رئیس سازمان غذا و دارو میگه قرص لاغری «Geleria» حاوه /hāveye/ آفتامینه که مصرف کننده رو به شیشه معتاد می‌کنه. ... مشخص شده که قرص «Gloria» حاوی /hāviye/ مقادیر زیادی ماده آفتامینه که به عنوان داروی لاغری در سایت‌ها تبلیغ می‌شه.» البته دو خطای دیگر نیز به چشم می‌خورد: بی‌ثباتی در تلفظ واژه لاتین، و تلفظ نادرست واژه «حاوی».

۴. ۱. ۱۸. جانداختن یک واژه کلیدی، یک عبارت یا خط از اخبار

اگر گوینده با جاندازی واژه‌های سبب تغییر معنی یا برداشت نادرست شنونده شود و اطلاعات نادرست به وی منتقل کند، خطای «منظورشناختی» مرتکب شده‌است. برای نمونه، گوینده پس از جانداختن واژه، و مکث، خوداصلاحی کرده‌است: «آقای جهان‌پور گفته است ۴۴۰ دوز واکسن امروز [مکث]، ۴۴۰ هزار دوز واکسن امروز وارد کشور می‌شود.»

۴. ۱. ۱۹. خطای ایدئولوژیک در گزینش واژگان مناسب

به گفته پژوهشگران، «از آن جا که معمولاً واژگان در هر زبان واجد بارمعنایی مثبت، خنثی، یا منفی هستند» بی‌اعتنایی در گزینش آن‌ها منجر به بروز خطاهای منظورشناختی خواهد شد (Afrouz, 2020, p. 11). در فارسی، واژه حکومت، رژیم و دولت به ترتیب دارای بار معنایی مثبت، منفی و خنثی هستند. در نمونه زیر، گوینده، در حرکتی که تعارض آشکاری با سیاست‌های سازمان دارد، از واژه حکومت (به جای رژیم) استفاده کرده‌است: «ده‌ها هزار صهیونیست ... باز هم با برپایی تظاهرات در اعتراض به حکومت، خواستار برکناری نخست وزیر...».

۴. ۱. ۲۰. کاربرد اصطلاحات نامتعارف یا کاربرد نادرست پاره‌گفتارهای یکسان

دگرگونی غریب در اصطلاح‌ها و پاره‌گفته‌های رایج نیز منجر به بروز خطاهای منظورشناختی می‌شود. برای نمونه، هر چند در فارسی پاره‌گفته «کنترل چیزی را در کنترل داشتن» وجود ندارد، ولی در خبر شاهد بروز آن هستیم: «سهیل شاهین، سخنگوی دفتر طالبان افغانستان، در گفت‌وگو با شبکه‌ای بی‌سی مدعی شده آن‌ها هم‌اکنون کنترل ۱۶۳ منطقه یعنی ۸۰ درصد خاک این کشور را در کنترل دارند.» در نمونه دیگر، اصطلاح «بسیج مردمی» اشتباه بیان شده‌است: «این حمله کمتر از ۲۴ ساعت پس از حمله جنایتکارانه آمریکا به مواضع بسیجی مردم در مرزهای عراق و سوریه صورت گرفت.» در این نمونه نیز گوینده اصطلاح «دقیقه نودی» را اشتباه بیان می‌کند: «حُب؛ گزارشی بود درمورد برخی تصمیم‌های دهه نودی دولت که می‌تونه برای دولت آینده بار مالی

داشته باشد.» لازم به گفتن است که منظور گوینده، اقدامات روزهای واپسین دولت آقای روحانی در تیرماه ۱۴۰۰ است.

۴. ۱. ۲۱. تکرار (بلافاصله) کل گزارش خبری خوانده شده توسط گوینده قبل

در یکی از شبکه‌ها، خبری که با این جمله آغاز می‌شد «قیمت نفت به بالاترین سطح در شش سال اخیر رسید.» یک بار به وسیله گوینده مرد خوانده شد و بی‌درنگ، پس از اتمام، گوینده زن نیز کلّ خبر را از آغاز تا پایان خواند. این نوع خطا از نوع غیر زبانی است و از آن جا که خبر مورد اشاره در دقیقه بیست و سوم بخش خبری خوانده شده و جزء آخرین اخبار بوده، شاید خستگی گوینده زن منجر به رخ دادن آن شده باشد.

۴. ۲. یافته‌های آماری پژوهش

در این بخش، با تجزیه و تحلیل داده‌ها به روش کمی، تلاش می‌شود به پرسش‌های پژوهش پاسخ داده شود.

در پاسخ به پرسش نخست پژوهش مبنی بر انواع خطاها و پراکندگی آن‌ها، معلوم شد که تمام انواع ۲۱ خطای اشاره شده در جدول (۱)، دست کم در یکی از دو شبکه رادیویی رخ داده است. در جدول (۲)، پراکندگی خطاها در ۲۱ دسته به صورت جداگانه ارائه شده است^۱:

جدول ۲: پراکندگی خطاها به تفکیک در هر دسته

خطاها	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
فراوانی	۵	۲	۲	۱	۲	۲	۸	۸	۱	۱	۱	۶	۱	۵	۱	۱	۱	۱۰	۲	۲	۱
درصد	۸٪	۳٪	۳٪	۲٪	۳٪	۳٪	۱۳٪	۱۳٪	۲٪	۲٪	۲٪	۱۰٪	۲٪	۸٪	۲٪	۲٪	۲٪	۱۶٪	۳٪	۳٪	۲٪

استفاده از کسره اضافی یا حذف نابه‌جای کسره در هنگام تلفظ (با مجموع ۲۶٪) بیشترین خطای گویندگان بوده است. این نوع خطاها صرفاً با یک بار تمرین گوینده، یا با گذاشتن کسره در متن خبر یا استفاده از ویرگول برای ایجاد مکث و پرهیز از افزودن کسره اضافه، به راحتی از بین می‌رود.

برای درک بهتر نوع خطا، در جدول (۳)، پراکندگی کلی انواع خطاها در شش دسته ارائه شده است.

^۱ حروف الفبا به نوع خطاهایی اشاره دارد که در جدول (۱) به آن اشاره شده است.

جدول ۳: پراکندگی کلی انواع خطاها

انواع خطاها / میزان خطاها	خطاهای تلفظی	گرفته برداری	خطاهای واژگانی - معنایی	خطاهای دستوری	خطاهای منظورشناختی	خطاهای غیر زبانی
فراوانی خطاها	۴۲	۶	۴	۱	۹	۱
درصد فراوانی	٪۶۷	٪۹	٪۶	٪۲	٪۱۴	٪۲
مجموع خطاها	٪۹۸					

بر مبنای جدول (۳)، گویندگان در حوزه «دستور زبان» با کمترین چالش روبه‌رو شده (٪۲)، ولی در حوزه «تلفظ» دچار بیشترین خطا (٪۶۷) شده‌اند. در پاسخ به پرسش دوم پژوهش مبنی بر تأثیر جنسیت گوینده در «تعداد» و «نوع» خطاها، در جدول (۴)، فراوانی و درصد کلی خطاها بر اساس جنسیت و بدون احتساب خطاهای تحریریه ارائه شده‌است:

جدول ۴: پراکندگی کلی خطاها بر اساس جنسیت

جنسیت / تعداد خطاها	فراوانی خطاها	درصد فراوانی خطاها
مرد	۲۱	٪۴۰
زن	۳۲	٪۶۰

روی هم رفته، گویندگان مرد ٪۲۰ کمتر از گویندگان زن دچار خطا شده‌اند. در جدول (۵)، فراوانی خطاها بر اساس جنسیت، به تفکیک بیان شده‌است:

جدول ۵: فراوانی انواع خطاها به تفکیک جنسیت

انواع خطاها	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ض	ط
مرد	۳		۱	۱	۲		۳	۴					۱	۱			۴	۱
زن	۲	۱	۱			۲	۵	۴	۱	۱	۱	۴		۲	۱	۱	۶	۱

فصلنامه علمی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء(س)، سال چهاردهم، شماره ۴۴، پاییز ۱۴۰۱ / ۱۶۳

بر مبنای داده‌ها، خطای (ب)، (ج)، (خ)، (د)، (س)، (ذ)، (ر) و (ش) فقط در گویندگان زن مشاهده شد، در حالی که فقط گویندگان مرد خطاهای (ت)، (ث) و (ز) را مرتکب شده‌اند. برای درک بهتر فراوانی داده‌ها، در جدول (۶) و (۷)، نوع خطا مشخص شده است:

جدول ۶: پراکندگی کلی انواع خطاها در میان گویندگان مرد

انواع خطاها تعداد خطاها	خطاهای تلفظی	گرته برداری	خطاهای واژگانی-معنایی	خطاهای دستوری	خطاهای منظورشناختی	خطاهای غیرزبانی
فراوانی خطاها	۱۸	۲	۰	۰	۱	۰
درصد خطاها بر مبنای کل خطاها	٪۸۶	٪۹	۰	۰	٪۵	۰
درصد خطاها بر مبنای جنسیت	٪۴۴	٪۵۰	۰	۰	٪۱۷	۰

جدول ۷: پراکندگی کلی انواع خطاها در میان گویندگان زن

انواع خطاها تعداد خطاها	خطاهای تلفظی	گرته برداری	خطاهای واژگانی-معنایی	خطاهای دستوری	خطاهای منظورشناختی	خطاهای غیرزبانی
فراوانی خطاها	۲۳	۲	۱	۱	۵	۱
درصد خطاها بر مبنای کل خطاها	٪۷۲	٪۶	٪۳	٪۳	٪۱۶	٪۱۰۰
درصد خطاها بر مبنای جنسیت	٪۵۶	٪۵۰	٪۱۰۰	٪۱۰۰	٪۸۳	٪۱۰۰

بر مبنای جدول (۶) و (۷) هر شش نوع خطا در اجرای گویندگان زن مشاهده شد؛ با این وجود، گویندگان مرد هرگز دچار خطاهای واژگانی-معنایی، دستوری و غیر زبانی نشدند.

عمده‌ترین چالش گویندگان (مرد/زن) در حوزه تلفظ بوده است؛ از هر سه خطا، تقریباً دو خطا را می‌توان از نوع تلفظی دانست. همچنین، گویندگان زن ۶۶ درصد بیش از مردان دچار خطاهای منظورشناختی شده‌اند.

فراوانی خطاها به تفکیک نوع خطا، شبکه رادیویی و جنسیت گوینده (بدون احتساب خطاهای تحریریه) در جدول (۸) و (۹) به نمایش درآمده است:

جدول ۸: فراوانی انواع خطاهای گویندگان رادیو ایران به تفکیک جنسیت

انواع خطاها / جنسیت	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ض	ط
مرد	۱	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۰	۰	۰	۰	۰	۱	۱	۰	۰	۱	۱
زن	۰	۱	۱	۰	۰	۰	۳	۲	۱	۰	۱	۳	۰	۱	۰	۱	۱	۰

جدول ۹: فراوانی انواع خطاهای گویندگان رادیو جوان به تفکیک جنسیت

انواع خطاها / جنسیت	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ض	ط
مرد	۲	۰	۰	۰	۲	۰	۲	۳	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۰	۳	۰
زن	۲	۰	۰	۰	۰	۲	۲	۲	۰	۱	۰	۱	۰	۱	۱	۰	۵	۱

بر مبنای داده‌ها، فقط گویندگان رادیو ایران دچار خطاهای (ب)، (پ)، (ت)، (خ)، (ذ)، (ز) و (ش) شده‌اند، در حالی که خطاهای (الف)، (ت)، (س)، (ج) و (د) صرفاً در گویندگان رادیو جوان مشاهده شد. بنابراین، گویندگان هر شبکه می‌توانند برای بهبود عملکرد خود در حوزه‌های پرچالش مورد اشاره تمرکز بیشتری کنند.

در پاسخ به پرسش سوم پژوهش مبنی بر پراکندگی خطاها در بخش‌های مختلف خبری و چالش گویندگان، در جدول (۱۰)، پراکندگی خطاهای گویندگان بخش‌های مختلف ارائه شده است:

جدول ۱۰: فراوانی انواع خطاها در میان گویندگان بخش‌های مختلف

دسته‌بندی خطاها	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
گوینده بخش اصلی خیر	۴	۱	۲		۲	۲	۸	۷	۱	۱		۱	۲		۱	۱		۹	۲		
گوینده اخبار ورزشی	۱						۱											۱			
گزارشگران خبر اصلی و پیک				۱									۱								
گویندگان پیک بامدادی-نیمروزی												۱	۲								
نویسندگان خبر تحریریه		۱									۳				۱				۲		۱

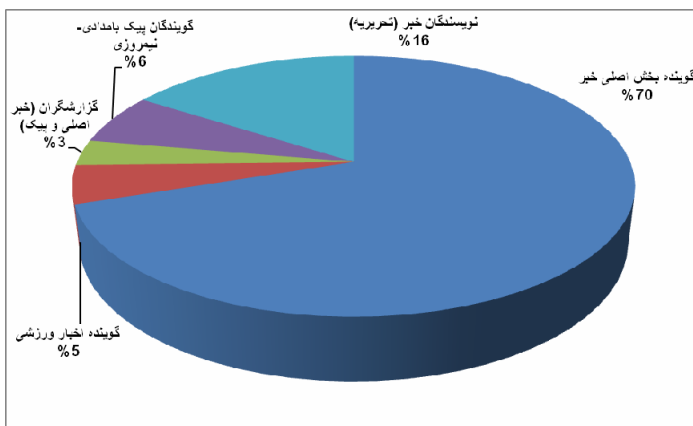
با نگاه کلی به جدول، به راحتی می‌توان دریافت که عمده خطاها مربوط به گویندگان بخش اصلی خبر است که انواع خبرها از حوزه‌های مختلف (سیاسی-اقتصادی-فرهنگی و موارد مشابه به جز ورزشی) را اعلام می‌کنند. برای درک بهتر داده‌ها، در جدول (۱۱)، دسته‌بندی خطاها انجام و فراوانی و درصدها به تفکیک ارائه شده‌است.^۱

جدول ۱۱: پراکندگی خطاها بر مبنای نوع خطا و خطاکننده

نوع واکنش / نوع خطا	گوینده بخش اصلی خبر		گوینده اخبار ورزشی		گزارشگران		گویندگان پیک		نویسندگان خبر (تحریریه)	
	د		د		د		د		د	
	ف	گ	ف	گ	ف	گ	ف	گ	ف	گ
تلفظی	۳۷	٪۸۸	۳	٪۱۰۰	۱	٪۷	۱	٪۵۰	٪۲٫۵	
گرتهدرداری	۲	٪۵			۱	٪۱۷	۱	٪۲۵	٪۱۷	۲
واژگانی-معنایی					۱	٪۲۵	۱	٪۲۵	۳	٪۳۰
دستوری	۱	٪۲								
منظورشناختی	۳	٪۷			۲	٪۵۰	۲	٪۲۲	۴	٪۴۰
غیرزبانی	۱	٪۱۰۰								

^۱ به دلیل فضای محدود، عبارت‌ها با حروف درون پرانتز جایگزین شد: فراوانی خطا (ب)، درصد خطا (د)، بر مبنای کل خطاها (خ)، بر مبنای گوینده (گ)

خطاهای تلفظی بیشترین چالش گویندگان بخش اصلی خبر (۸۶٪)، اخبار ورزشی (۱۰۰٪) و گزارشگران (۵۰٪) بوده است. گویندگان بیک دچار چنین خطایی نشده‌اند. جالب آنکه حتی نویسندگان خبر نیز به دلیل نگارش متفاوت یک نام خاص، باعث بروز یک مورد خطای تلفظی (عدم ثبات در تلفظ) شده‌اند. همچنین، خطاهای دستوری و غیر زبانی کمترین چالش را برای گویندگان به وجود آورده است، به گونه‌ای که فقط گویندگان بخش اصلی خبر، مرتکب این خطا شده‌اند. پس از آن، خطاهای واژگانی-معنایی کمترین فراوانی را داشته است.

شکل ۱: پراکندگی کلی خطاها بر اساس خطاکننده

بر مبنای شکل (۱)، فقط ۵٪ کل خطاها مربوط به گویندگان اخبار ورزشی بوده و، بر پایه جدول (۱۱)، آن‌ها فقط مرتکب خطای تلفظی شده‌اند. به بیان دیگر، تخصیصی کردن حوزه‌های خبری می‌تواند در کاهش شدید تعداد خطاها بسیار مؤثر باشد. در پاسخ به پرسش چهارم پژوهش مبنی بر پراکندگی خطاها در شبکه‌های رادیویی، در جدول (۱۲)، فراوانی و درصد کلی خطاها به نمایش درآمده است:

جدول ۱۲: پراکندگی کلی خطاها در هر شبکه رادیویی

شبکه	رادیو ایران	رادیو جوان
فراوانی کلی خطاها	۲۹	۳۴
درصد کلی خطاها	۴۶٪	۵۴٪

برای بررسی جزئیات، لازم است فراوانی هر نوع خطا در هر شبکه به صورت جداگانه مشخص

شود.

جدول ۱۳: فراوانی خطاها به تفکیک در هر شبکه رادیویی

دسته بندی خطاها	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
رادیو ایران	۱	۲	۲	۱			۴	۳	۱		۱	۴	۱	۴		۱		۲	۱		۱
رادیو جوان	۴				۲	۲	۴	۵		۱		۲			۱		۱	۸	۱	۲	

بر مبنای جدول (۱۳)، فقط در رادیو ایران خطاهای (ب)، (پ)، (ت)، (خ)، (ذ)، (ز)، (ش) و (ع) مشاهده شد، در حالی که صرفاً در رادیو جوان خطاهای (ث)، (ج)، (د)، (س)، (ص) و (ظ) رصد گردید. برای درک پراکندگی نوع خطا در هر شبکه، داده‌ها در جدول (۱۴) و (۱۵) ارائه شد:

جدول ۱۴: پراکندگی کلی انواع خطاها در میان گویندگان رادیو ایران

انواع خطاها / تعداد خطاها	خطاهای تلفظی	گرفته برداری	خطاهای واژگانی - معنایی	خطاهای دستوری	خطاهای منظورشناختی	خطاهای غیرزبانی
فراوانی خطاها	۱۶	۵	۱		۶	۱
درصد خطاها بر مبنای کل خطاها	۵۷٪	۱۸٪	۴٪		۲۱٪	۱۰۰٪
درصد خطاها بر مبنای شبکه	۳۸٪	۸۳٪	۲۵٪		۶۷٪	

جدول ۱۵: پراکندگی کلی انواع خطاها در میان گویندگان رادیو جوان

انواع خطاها تعداد خطاها	خطاهای تلفظی	گرته‌برداری	خطاهای واژگانی-معنایی	خطاهای دستوری	خطاهای منظورشناختی	خطاهای غیرزبانی
فراوانی خطاها	۲۶	۱	۳	۱	۳	
درصد خطاها بر مبنای کل خطاها	٪۷۶	٪۳	٪۹	٪۳	٪۹	
درصد خطاها بر مبنای شبکه	٪۶۲	٪۱۷	٪۷۵	٪۱۰۰	٪۳۳	

بر مبنای جدول (۱۴) و (۱۵) خطاهای دستوری صرفاً در رادیو جوان مشاهده شده‌است. همچنین، سه چهارم خطاهای واژگانی-معنایی در رادیو جوان اتفاق افتاده و رخداد خطاهای تلفظی در این رادیو ٪۳۶ بیش از رادیو ایران بوده‌است. به بیانی، گویندگان رادیو جوان لازم است تمرکز بیشتری بر روی این حوزه داشته باشند. از سوی دیگر، خطای گرته‌برداری در رادیو ایران حدوداً ۵ برابر بیش از رادیو جوان روی داده‌است. در پاسخ به پرسش پنجم پژوهش مبنی بر تأثیر زمان و ساعت پخش خبر در بروز خطاها، در جدول (۱۶)، فراوانی و درصد کلی خطاها ارائه شده‌است:

جدول ۱۶: پراکندگی کلی خطاها در هر بخش خبری

شبکه	رادیو ایران			رادیو جوان		
	بامدادی (۷) صبح	بامدادی (۸) صبح	نیمروزی (۱۴)	بامدادی (۸:۳۰) صبح	نیمروزی (۱۳:۳۰)	عصرگاهی (۱۸:۳۰)
فراوانی کلی خطاها	۲	۱۳	۱۴	۱۱	۱۸	۵
درصد کلی خطاها	٪۷	٪۴۵	٪۴۸	٪۳۲	٪۵۳	٪۱۵

بیشترین تعداد خطا در بخش نیمروزی هر دو شبکه رادیویی (۱۳:۳۰ الی ۱۴:۳۰) رخ افتاده‌است. یکی از عوامل این اتفاق، می‌تواند کاهش تمرکز گویندگان در نیمروز باشد. بررسی

دلایل و راهکارهای رفع خطاها می‌تواند موضوع پژوهش‌های آتی پژوهشگران باشد.

در رادیو جوان نیز در بخش عصرگاهی شاهد بروز کمترین خطا بوده‌ایم. شاید یکی از دلایل آن این باشد که گوینده در طول روز چند بار خبر را شنیده باشد. احتمال دیگر می‌تواند این باشد که احتمالاً تمرکز گویندگان در هنگام عصر بیش از نیمروز بوده‌است. موارد مورد اشاره می‌تواند توسط پژوهشگران آتی عمیق‌تر بررسی و راستی‌آزمایی شود.

در پاسخ به پرسش ششم پژوهش مبنی بر تأثیر احتمالی بازه زمانی پخش خبر بر میزان خطاها، مشخص شد که در خبرهای کوتاه، خطای کمتری رخ داده‌است. البته، تقریباً تمام بخش‌های خبری اصلی رادیو ایران و جوان حدوداً نیم‌ساعت است. اخبار ورزشی در نوسان بوده ولی غالباً حدود پنج دقیقه، خبر بامدادی ۷ صبح رادیو ایران حدوداً ۱۰ دقیقه، و پیک بامدادی و نیمروزی هم معمولاً ۱۵ دقیقه زمان می‌برد. بر مبنای جدول (۱۶)، کمترین تواتر خطا مربوط به بخش خبر بامدادی ۷ صبح رادیو ایران است. این بخش خبری، که معمولاً به صورت تک‌گوینده اجرا می‌شود، کوتاه‌ترین بخش خبری بوده و به نوعی، عناوین مهم خبری است. طبیعتاً گوینده در فرصتی کوتاه خود را آماده کرده و دچار خطای کمتر شده‌است. بنابراین، شاید کوتاه بودن بخش خبری را بتوان عاملی در کاهش خطاها دانست.

در پاسخ به پرسش هفتم پژوهش مبنی بر واکنش گویندگان به انواع خطاها، برخی واکنش‌های محتمل گویندگان در جدول (۱۷) نگاهشته شد؛ در این میان، به جز مورد چهارم، باقی واکنش‌ها در گویندگان رادیو ایران/ جوان مشاهده شد:

جدول ۱۷: دسته‌بندی انواع واکنش گویندگان در برابر خطاها

شماره نوع واکنش	نوع واکنش گویندگان در برابر خطاها
(۱)	خود اصلاحی ضمن عذرخواهی در میانه جمله
(۲)	خود اصلاحی ضمن عذرخواهی پس از اتمام جمله یا کل خبر
(۳)	خود اصلاحی بدون ذکر عذرخواهی صرفاً با تصحیح فوری خطا
(۴)	خود اصلاحی بدون ذکر عذرخواهی پس از اتمام جمله یا کل خبر
(۵)	نادیده‌انگاری سهوی
(۶)	نادیده‌انگاری عمدی
(۷)	نادیده‌انگاری به سبب روخوانی صرف از متن تحریریه، تشخیص ندادن یا خطا ندانستن مورد

در پیوند با واکنش نوع ۵، نادیده‌انگاری سهوی شامل مواردی است که خطای دید در واژه‌هایی رخ داده که املای تقریباً مشابه دارند یا واژگانی که تلفظشان به غلط جافتاده، یا اینکه گوینده واژه یا پاره‌گفتاری را جانداخته که سبب بی‌معنا شدن کل جمله شده‌است. در این موارد، گوینده خطا را تشخیص نداده و خبر را کاملاً روان و بی‌مکث می‌خواند.

در ارتباط با گونه (۶)، در نادیده‌انگاری عمدی، با وجود تشخیص خطا توسط گوینده، که با مکث خوانی نسبتاً طولانی وی همراه است، خوداصلاحی انجام نگرفته و معنی جمله از دست می‌رود.

در پاسخ به پرسش هشتم پژوهش مبنی بر نوع واکنش گوینده هر شبکه رادیویی، در جدول (۱۸)، فراوانی و درصد کلی نوع واکنش گویندگان در برابر خطاها ارائه شده‌است:

جدول ۱۸: واکنش گویندگان شبکه رادیو ایران در برابر خطاها

نوع واکنش / تعداد خطاها	خود اصلاحی (۱)	خود اصلاحی (۲)	خود اصلاحی (۳)	خود اصلاحی (۴)	نادیده‌انگاری (۵)	نادیده‌انگاری (۶)	نادیده‌انگاری (۷)
فراوانی خطاها	۰	۰	۵	۰	۵	۸	۵
درصد خطاها	۰	۰	٪۲۲	۰	٪۲۲	٪۳۴	٪۲۲

جدول ۱۹: واکنش گویندگان شبکه رادیو جوان در برابر خطاها

نوع واکنش / تعداد خطاها	خود اصلاحی (۱)	خود اصلاحی (۲)	خود اصلاحی (۳)	خود اصلاحی (۴)	نادیده‌انگاری (۵)	نادیده‌انگاری (۶)	نادیده‌انگاری (۷)
فراوانی خطاها	۲	۱	۶	۰	۶	۱۳	۲
درصد خطاها	٪۷	٪۳	٪۲۰	۰	٪۲۰	٪۴۳	٪۷

بیشترین تفاوت نوع واکنش گویندگان در دو شبکه مربوط به نوع (۶) و (۷) است. نوع واکنش (۳) و (۵) نیز تقریباً مشابه است. هیچ‌یک از گویندگان در برابر خطاها از خود واکنشی از نوع (۴) نشان ندادند. گویندگان رادیو ایران، واکنشی از نوع (۱) و (۲) نداشته‌اند. به بیانی، خوداصلاحی این گویندگان هرگز با «عذرخواهی» همراه نبوده است. ولی در رادیو جوان، گویندگان در ۱۰٪ موارد، خطای خود را با بیان عذرخواهی اصلاح کرده‌اند.

روی هم رفته، آنچه از مجموع کلی آمار با در نظر گرفتن دو معیار «خود اصلاحی» و «نادیده‌نگاری» بر می‌آید این است که تفاوت آشکاری بین سیاست کلی دو شبکه وجود ندارد. نوع واکنش ممکن است ناشی از پیروی گوینده از شیوه‌نامه یا سیاست خاص شبکه رادیویی باشد. واژه «ممکن است» به این سبب استفاده شده باشد که گاهی گوینده آن‌ا ممکن است واکنش خاصی نشان دهد. تنوع واکنش‌ها هم گویای این حقیقت است که گویندگان ثباتی در نوع واکنش نداشته‌اند. برای پاسخ به این پرسش که در ارتکاب نوع خاصی از خطا، آیا گویندگان ثبات واکنشی داشته‌اند یا خیر، داده‌ها به تفکیک در جدول (۲۰)، ارائه شده است:

جدول ۲۰: فراوانی انواع واکنش گویندگان به تفکیک خطاها

نوع واکنش	الف	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ	د	ذ	ر	ز	ژ	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع	
(۱)															۱			۱				
(۲)								۱														
(۳)						۱	۲	۲										۵	۱			
(۴)																						
(۵)		۲		۱	۱							۱	۱			۱		۳	۱			
(۶)		۳				۱		۵	۱	۱	۱	۲						۱				
(۷)			۲									۳	۱	۴				۱		۲	۱	

بر مبنای جدول (۲۰)، پراکندگی واکنش‌ها در برابر خطاها متنوع بوده و ثبات یا روند خاصی را دنبال نکرده است. برای درک بهتر این داده‌ها، در جدول (۲۱)، خطاها دسته‌بندی شده و فراوانی و درصدها ارائه شده است^۱.

^۱ به دلیل فضای محدود، علامت درصد % حذف و عبارات با حروف درون پرانتز جایگزین شد: فراوانی خطا (ف)، درصد خطا (د)، بر مبنای کل خطاها (خ)، بر مبنای نوع واکنش (و)

جدول ۲۱: پراکندگی خطاها بر اساس نوع خطا و نوع واکنش

نوع واکنش		خود اصلاحی (۱)			خود اصلاحی (۲)			خود اصلاحی (۳)			خود اصلاحی (۴)			نادیده‌انگاری (۵)			نادیده‌انگاری (۶)	
نوع خطا	ف	د		ف	د		ف	د		ف	د		ف	د		ف	و	خ
		و	خ		و	خ		و	خ		و	خ		و	خ			
تلفظی	۱	۵۰	۲	۱	۱۰۰	۲	۱۰	۹۱	۲۴	۷	۶۴	۱۷	۱۸	۸۶	۴۳	۵	۲۹	۱۲
گرتهدارداری										۱	۹	۱۷				۵	۲۹	۸۳
واژگانی - معنایی													۱	۵	۲۵	۳	۱۸	۷۵
دستوری	۱	۵۰	۱۰۰															
منظورشناختی							۱	۹	۱۱	۲	۱۸	۲۲	۲	۹	۲۲	۴	۲۴	۴۵
غیرزبانی							۱	۹	۱۰۰									

بر مبنای جدول (۱۷)، فقط ۲۸٪ خطاهای تلفظی با خوداصلاحی گوینده همراه بوده که از این میان، گوینده فقط در ۴٪ موارد «عذرخواهی» کرده‌است. ۷۲٪ خطاهای تلفظی را هم گوینده نادیده گرفته‌است. جالب آنکه بیش از ۹۰٪ از دیگر انواع خطا، جز خطای دستوری، با نادیده‌انگاری گوینده همراه بوده‌است.

در پاسخ به پرسش نهم پژوهش مبنی بر تأثیر جنسیت گوینده در نوع واکنش وی، در جدول (۲۲)، فراوانی انواع واکنش گویندگان در برابر خطاها، به تفکیک جنسیت و شبکه خبری (بدون احتساب خطاهای تحریریه) ارائه شده‌است:

جدول ۲۲: فراوانی انواع واکنش گویندگان در برابر خطاها

نوع واکنش	خود اصلاحی (۱)		خود اصلاحی (۲)		خود اصلاحی (۳)		خود اصلاحی (۴)		نادیده‌انگاری (۵)	نادیده‌انگاری (۶)
	گوینده مرد	گوینده زن	گوینده مرد	گوینده زن	گوینده مرد	گوینده زن	گوینده مرد	گوینده زن		
راديو ايران	۰	۰	۲	۱	۳	۴	۳	۳	۳	۳
	گوینده مرد	گوینده زن	۱	۱	۳	۳	۳	۳	۴	۰
راديو جوان	۱	۱	۰	۰	۳	۳	۳	۳	۹	۲
	گوینده مرد	گوینده زن	۲	۲	۱۱	۱۱	۱۱	۲۱	۷	۷
مجموع (نوع واکنش)	۴٪	۲٪	۲۱٪	۲۱٪	۲۱٪	۲۱٪	۲۱٪	۳۹٪	۱۳٪	

فصلنامه علمی زبان پژوهی دانشگاه الزهراء(س)، سال چهاردهم، شماره ۴۴، پاییز ۱۴۰۱ / ۱۷۳

بر مبنای جدول (۲۲)، فقط گوینده مرد رادیو جوان تنها یک بار پس از ارتکاب خطا، در پایان جمله، ضمن عذرخواهی، خطا را اصلاح کرده است. روی هم رفته، این نوع واکنش (نوع ۲) کمترین فراوانی را داشته است. پس از آن، کمترین فراوانی مربوط به واکنش نوع ۱ (خوداصلاحی ضمن عذرخواهی در میانه جمله) با ۴٪ مجموع واکنش‌ها است. فقط گویندگان مرد و زن رادیو جوان این نوع واکنش را از خود نشان داده‌اند. از سوی دیگر، غالب واکنش‌های هر دو جنسیت، در هر دو شبکه، مربوط به نوع ۶ (نادیده‌انگاری عمدی) بوده است. در جدول (۲۳)، فارغ از نوع شبکه رادیویی، صرفاً با در نظر گرفتن عامل جنسیت، پراکندگی خطاها نشان داده شده است:

جدول ۲۳: فراوانی و درصد کلی واکنش گویندگان مرد در برابر خطاها

نوع واکنش تعداد	خود اصلاحی (۱)	خود اصلاحی (۲)	خود اصلاحی (۳)	خود اصلاحی (۴)	نادیده‌انگاری (۵)	نادیده‌انگاری (۶)
	فراوانی	۱	۱	۵	۴	۷
درصد	۵٪	۵٪	۲۴٪	۱۹٪	۳۳٪	۱۴٪

جدول ۲۴: فراوانی و درصد کلی واکنش گویندگان زن در برابر خطاها

نوع واکنش تعداد	خود اصلاحی (۱)	خود اصلاحی (۲)	خود اصلاحی (۳)	خود اصلاحی (۴)	نادیده‌انگاری (۵)	نادیده‌انگاری (۶)
	فراوانی	۱	۰	۶	۷	۱۴
درصد	۳٪	۰٪	۱۹٪	۲۲٪	۴۴٪	۱۲٪

بر مبنای جدول (۲۳) و (۲۴)، روی هم رفته، گویندگان مرد ۷٪ بیش از زنان به «عذرخواهی توأم با خوداصلاحی» روی آورده‌اند (نوع ۱ و ۲). از سوی دیگر، گویندگان زن ۱۰٪ بیش از مردان در برابر خطاها واکنشی از نوع «نادیده‌انگاری عمدی» از خود نشان داده‌اند. بنابراین، جنسیت در این انواع واکنش کاملاً مشهود است. ولی در مورد انواع واکنش ۳، ۵ و ۷، گویندگان زن و مرد عملکرد تقریباً مشابهی داشته‌اند.

۵. نتیجه‌گیری

مجری‌های تلویزیون به سبب ماهیت تصویری کار خود، هم ممکن است دچار اضطراب بیشتر شوند و هم به دلیل نگاه به سمت دوربین و نوشته‌های روبه‌رو، و اختصاص بخشی از حواس خود

به پدال اتوکیو، احتمال خطایشان بیشتر از گویندگان خبر رادیو است. گویندگان خبر رادیو تمرکز صرف روی نوشته‌های کاغذی یا الکترونیکی دارند و به دلیل پخش نشدن تصویر، تمام حواس و تمرکزشان به گویندگی و ارائه می‌گراید؛ بنابراین، بی‌راه نیست اگر انتظار داشته باشیم تعداد اشتباهاتشان بی‌اندازه کم‌تر باشد. ولی، در بررسی مقدماتی این پژوهش مشخص شد که چنین نیست. گویندگان خبر تلویزیون احتمالاً به دلیل مخاطبان بیشتر تلویزیون و قرار داشتن در معرض دید، با تمرین بیشتر وارد استودیو می‌شوند و دچار خطاهای کمتر می‌شوند. بنابراین اولین راهکار برای کاهش خطاها، تمرین و تکرار و مرور چندباره متن خبر، پیش از اجرا است.

بر مبنای یافته‌ها، تمام انواع ۲۱ خطا حداقل در یکی از دو شبکه رادیویی رخ داده‌است. استفاده از کسره اضافی یا حذف نابه‌جای کسره در هنگام تلفظ (با مجموع ۲۶٪) بیشترین خطای گویندگان بوده‌است. گویندگان در حوزه «دستور زبان» با کمترین چالش (۲٪)، و در حوزه «تلفظ» دچار بیشترین خطا (۶۷٪) شده‌اند.

همچنین، معلوم شد که گویندگان مرد ۲۰٪ کمتر از بانوان دچار خطا شده و گویندگان زن ۶۶٪ بیش از گویندگان مرد دچار خطاهای منظورشناختی شده‌اند. نکته مهم دیگر آنکه، گویندگان مرد ۷٪ بیش از زنان به «عذرخواهی توأم با خوداصلاحی» روی آورده‌اند؛ در حالی که گویندگان زن ۱۰٪ بیش از مردان در برابر خطاها واکنشی از نوع «نادیده‌نگاری عمدی» از خود نشان داده‌اند. بنابراین، جنسیت گوینده در این انواع واکنش کاملاً آشکار است.

در پایان، بر پایه یافته‌ها، فقط ۵٪ کل خطاها مربوط به گویندگان اخبار ورزشی بوده و آن‌ها فقط مرتکب خطای تلفظی شده‌اند؛ به بیان دیگر، تخصصی کردن حوزه‌های خبری می‌تواند در کاهش تعداد خطاها مؤثر باشد.

یافته‌های پژوهش حاضر تأییدکننده یافته‌هایی است که در مقاله حسنی (Hasani, 2005) ارائه شده‌است. در حقیقت، خطاهای تلفظی، معنایی و دستوری در اخبار رسانه ملی نیز مشاهده شد. به همین ترتیب، یافته‌های مطالعه اکبری و خیرآبادی (Akbari & Kheirabadi, 2015) نیز تأیید گردید؛ به بیانی، استفاده نکردن از علائم نگارشی، به ویژه ویرگول، احتمالاً توسط نگارندگان خبر، منجر به بروز این خطاها شده‌است. واژه «احتمالاً» از این رو اشاره شد که ممکن است در مواردی از علائم استفاده شده باشد، ولی خود گوینده آن را نادیده گرفته باشد.

یافته‌های موگامبی و همکاران (Mugambi et al., 2016, p. 174) که بر اخبار رادیو در کنیا تمرکز داشت نیز دقیقاً همسو با یافته‌های پژوهش حاضر است، به گونه‌ای که انواع پنج خطای مورد اشاره پژوهشگران در اخبار دو شبکه رادیویی ایران نیز مشاهده شد. با این حال، دو نوع

خطای «غیر زبانی» و گرت‌برداری در تحقیق موهامی و همکاران (همان) یافت نشده بود، ولی در مقاله حاضر به آن پرداختیم تا گامی در راستای ارتقاء چارچوب تحلیل خطاها برداشته شود.

در نهایت، پیشنهادهایی زیر برای بهبود عملکرد گویندگان ارائه می‌شود:

الف) با توجه به بررسی چندماهه اخبار، نگارنده دریافت که حضور گوینده‌ای باتجربه در کنار گویندگان جوان‌تر منجر به کاهش خطای آن‌ها شده‌است. حضور فرد باتجربه و خبره سبب می‌شود، گوینده جوان‌تر، پیش از زمان اجرا، چند بار از روی خبر بخواند و آمادگی کامل پیدا کند. انجام امور جایگزین هم می‌تواند تا اندازه‌ای راهگشا باشد، از جمله: تذکر بابت خطاهای ناشی از سهل‌انگاری و تمرین ناکافی؛ تشویق و رتبه‌بندی گویندگان کم‌اشتباه؛ آموزش، بازآموزی و یادآوری پیوسته نکته‌ها در ارائه مطلوب خبر؛ و نیز طراحی سامانه‌ای برای نظردهی مردم درباره کیفیت ارائه گویندگان (به‌صورت پرسش‌نامه چندگزینه‌ای مشتمل بر موارد طرح‌شده در پژوهش حاضر).

ب) تخصصی شدن خبر بر حسب گونه یا حوزه خبر، مانند اخبار ورزشی که خوشبختانه مجزا شده و تأثیر آن در کاهش خطاها به‌روشنی قابل پیگیری است. هر گوینده می‌تواند مسئول بخشی از اخبار سیاسی، اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی، و علمی شود و با عمق‌بخشی به مطالعات حوزه خود با چالش کمتری در تلفظ اصطلاح‌های خاص روبه‌رو شود.

ج) یادآوری به نویسندگان خبر برای اعراب‌گذاری به ویژه کسره‌های اتصال‌دهنده دو یا چند واژه پی‌درپی؛ همزه‌گذاری دقیق؛ استفاده دقیق از علائم نگارشی، به ویژه ویرگول، زیرا توجه نکردن به ویرگول گذاری درست ممکن است سبب اتصال نابه‌جای دو واژه جدا شود.

د) یادآوری به گوینده برای بر عذرخواهی (صرفاً با گفتن واژه «بخشید») بلافاصله پس از ارتکاب خطا. این کار سه جنبه مثبت دارد: (۱) جانداختن فرهنگ عذرخواهی؛ (۲) جلب اعتماد مخاطب و احساس کرامت در او؛ (۳) تمرین پی‌درپی گوینده برای جلوگیری از بروز خطا و بیان عذرخواهی.

فهرست منابع

- افروز، محمود (۱۳۹۹). «ارزیابی عملکرد مترجمان بوف کور بر اساس تحلیل عناصر و بارمعنایی واژگان: ارائه مدل تحلیلی جدید بر مبنای داده‌ها». *زبان‌پژوهی*. دوره ۱۲. شماره ۳۷. صص ۹-۳۷.
- زابلی‌زاده، اردشیر (۱۳۹۴). «بررسی میزان استفاده از مقولات ساختاری روایت و خطابه در گزارش‌های خبری شبکه خبر». *رسانه‌های دیداری و شنیداری*. دوره ۱۱. شماره ۲۶. صص ۱۹۷-۲۳۲.
- عباسی، حجت‌الله (۱۳۸۰). *اصول کاربردی خبرنگاری و خبرنگاری در رادیو و تلویزیون*. تهران: انتشارات

دانشکده صدا و سیما.

لطیفی شیرجینی، مهدی و محمود افروز (۱۴۰۰ الف). «دستکاری روایت در متون سیاسی ترجمه شده:

بازتاب اخبار سیاسی ایران در رسانه‌های غربی». *جستارهای سیاسی معاصر*. دوره ۱۲. شماره ۱.

صص ۱-۲۸.

لطیفی شیرجینی، مهدی و محمود افروز (۱۴۰۰ ب). «دستکاری روایت در متون سیاسی ترجمه شده:

بازتاب اخبار سیاسی ایران در رسانه‌های غربی». *جستارهای زبانی*. دوره ۱۲. شماره ۲. صص ۶۲۹-

۶۵۷.

محمدزمانی، مجید، شهلا باقری میاب و مجتبی امامی (۱۴۰۰). «طراحی چارچوب تحلیل اثر محتوای

برنامه‌های رسانه ملی بر فرهنگ مصرف». *رسانه‌های دیداری و شنیداری*. دوره ۱۵. شماره ۱. صص

۴۰-۹.

References

- Abbasi, H. (2001). *Practical principles of news writing in radio and television*. Tehran: Entesharate Daneshkadeye Sedasima [In Persian].
- Afrouz, M., & Mollanazar, H. (2016). Rendering the Islamic concepts of *the Holy Qur'an*: Towards a more comprehensive model. *Translation Studies Quarterly*, 13(52), 61-76.
- Afrouz, M. (2019). How different Muslim translators render *the Holy Qur'an* into English? The case study of Sunni, Shia, and 'neither Sunni nor Shia' translators. *SKASE Journal of Translation and Interpretation*, 12(1), 1-14.
- Afrouz, M. & Shahi, M. (2020). Translation after Wittgenstein. *Perspectives*, 28(1), 159-161. doi.org/10.1080/0907676X.2019.1634881
- Afrouz, M. (2020). Assessing equivalents selected by translators' of '*The Blind Owl*' based on componential analysis and semantic load of the words proposing a new analytical model based on data analysis. *Journal of Language Research*, 12(37), 9-37. doi: 10.22051/jlr.2020.30075.1830. [In Persian]
- Afrouz, M. (2021a). Boosting Carmen Valero Garcés (1994) model through exploring contemporary English translations of Hedayat's surrealist masterpiece. *Contemporary Persian Literature*, 10(2), 51-74. doi: 10.30465/copl.2021.6146
- Afrouz, M. (2021b). Self-edition hypothesis: The case of multiple self-edited versions of modern literary texts. *FORUM*, 19(1), 1-23. <https://doi.org/101075/forum.20008.afr>
- Afrouz, M. (2021c). How three different translators of *The Holy Qur'an* render anthroponyms from Arabic into English: Expanding Vermes's (2003) model of translation strategies. *Names: A Journal of Onomastics*, 69(4), 21-29.
- Afrouz, M. (2021d). Investigating literary translator's style in span of time: The case of Sa'di's *Gulistan* translated into English. *Lebende Sprachen*, 66(2), 214-230.
- Akbari, E. & Kheirabadi, R. (2015). A Linguistic Analysis of Errors in News Agencies and Websites of Iran Article in Theory and Practice in Language Studies. *Theory and Practice in Language Studies*, 5(11), 2340-2347.
- Candra, N. (2005). *An Analysis on some pronunciation mistakes in the speech of*

- English forum announcers for Radio Republik Indonesia (RRI), Surabaya.* Bachelor Thesis, Petra Christian University, Surabaya, Indonesia.
- Cohen, L., Manion, L. & Morrison, K. (2007). *Research Methods in Education*. New York: Routledge.
- Corder, S. P. (1967). *The Significance of Learners Errors*. London: Oxford University Press.
- Hasani, H. (2005). *Looking at the types of language errors in Media*, Proceedings of the seminar on radio and television and in the media. Tehran: Publication of Tarhe Ayandeh.
- Latifi Shirejini, M. & Afrouz, M. (2021a). Manipulation of narratives in translated political texts: The reflection of Iran's political news in the West-supported media. *Contemporary Political Studies*, 12(1), 1-28.
doi: 10.30465/cps.2020.32003.2541 [In Persian].
- Latifi Shirejini, M. & Afrouz, M. (2021b). Investigating the representation of ideological foregrounding and journalistic translators' agency: Iran-U.S. relations in focus. *LRR*, 12(2), 629-657 [In Persian].
- Mohammadzamani, M, Bagheri, M, Shahla; Emami, Sayyed, M. (2021). Design a framework to assess the effect of the content of national media programs on consumption culture. *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*, 15(1), 9-40 [In Persian].
- Mugambi, A., Mukuthuria, M., & Kobia, J. M. (2016). Error analysis in mass media in Kenya: A case study of radio news bulletins from Kenya broadcasting corporation Kiswahili station and radio citizen. *International Journal of Business, Social Sciences & Education*, 2 (3), 173-188.
- Parvaz, Z., & Afrouz, M. (2021). Methods of translating metonymies in *The Masnavi*: Boosting Larson's (1984) Model. *Translation Studies Quarterly*, 19 (75), 6-22.
- Rezvani Sichani, B. & Afrouz, M. (2020). Linguistic and cultural representation in audiovisual translation. *Language and Intercultural Communication*, 20(6), 637-639.
- Sanatifar, Mo. S. & Jalaliandaghigh, A. (2018). Translation as re-narration: A case of Iran's nuclear program as circulated in the Western and Iranian media. *Asia Pacific Translation and Intercultural Studies*, 5(1), 3-20.
- Tsfati, Y. (2003). Does audience skepticism of the media matters in agenda setting? *Journal of Broadcasting and Electronic Media*, 47(2), 157-176.
- Zabolizadeh, A. (2015). The evaluation of the usage of the structural issues of the story and oration in reports at the IRINN. *Quarterly Scientific Journal of Audio-Visual Media*, 11(26), 197-232 [In Persian].

وبگاهها

<https://www.radio.iranseda.ir>

© 2020 Alzahra University, Tehran, Iran. This article is an open-access article distributed under the terms and conditions of the Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International (CC BY-NC-ND 4.0 license) (<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).